

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Asia: VN/7050/2023

1.2.2024

Ihmisoikeuskeskuksen oma-aloitteinen lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2024–2027

Ihmisoikeuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta Suomen Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024–2027 ja tunnistaa ohjelman merkityksen nuorten kasvu- ja elinolojen edistämiseksi.

Ihmisoikeuskeskus pitää ohjelman tavoitteita tärkeinä ja arvostaa, että ohjelman keskeisiksi teemoiksi nostetaan nuorten syrjäytymisen ehkäisy sekä hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaaminen. Ihmisoikeuskeskus kuitenkin näkee, että nuorten ikähaarukka kokonaisuudessaan tulisi paremmin huomioida, ja vähemmistöihin kuuluvien nuorten oikeuksien edistämiseen tulisi vahvemmin panostaa.

Nuorisolain mukaan nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita, mutta ohjelmassa 25–29-vuotiaat jäävät vähälle huomiolle. Ohjelman kuulemiset kohdistettiin vain 13–25-vuotiaisiin, ja tässäkin haarukassa ohjelma tuntuu painottuvan sen nuorempaan päähän. Ohjelmassa termin ”nuoret” merkitys on siten jätetty kapeammaksi kuin mitä nuorisolaki edellyttää. Esimerkiksi nuorten hyvinvointiin oppilaitoksissa keskittyvässä kohdassa puhutaan vain peruskoulusta, lukiosta ja ammatillisesta koulutuksesta. Korkeakouluja ohjelmassa ei mainita.

Nuoren tuentarve pysyy merkittävänä edelleen myös tämän itsenäisemmässä, oppivelvollisuutta seuraavassa elämänvaiheessa. Ohjelman sisällössä tulisikin kiinnittää enemmän huomioita nuorten aikuisten hyvinvointiin myös tässä elämänvaiheessa, ottaen huomioon esimerkiksi nuorilla todetut hankaluudet oikea-aikaisten mielenterveyspalveluiden hankkimisessa. Ohjelma voisi myös esimerkiksi lastensuojelun suhteen huomioida nuorten tuen tarpeen lastensuojelun jälkihuollossa, johon esimerkiksi myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota (ks. OAK/5322/2023), ja jonne pääsyn ikärajan hallitus laski vuodenvaihteessa 23:een (aiemmin 25). Myös lähempi keskittyminen nuorten toimeentuloon olisi perusteltua sikäli, että hallituksen esimerkiksi sosiaaliturvaan kaavailemat leikkaukset tulevat vaikuttamaan nuorten taloudelliseen tilanteeseen.

Ihmisoikeuskeskus pitää valitettavana, että myös eri vähemmistöihin kuuluvien tai haavoittuvassa asemassa olevien nuorten muita väestönosia heikompi hyvinvoinnin ja mielenterveyden taso jää vähälle huomiolle, vaikka asian vakavuus

ohjelmassa todetaankin. Vähemmistönuorten kohdalla esimerkiksi koulutuksen hankkimisen ja työllistymisen esteenä voi usein olla syrjivät ja rasistiset rakenteet. Tämä nousi muun muassa esiin vähemmistönuorten kertomuksissa Ihmisoikeuskeskuksen nuorten asiantuntijoiden ohjelman ensimmäisen kauden katsauksessa (s.17-18) sekä Etnon joulukuussa julkaistussa raportissa ("Kukaan ei synny vihaamaan" - Nuorten dialogit rasismista ja syrjinnästä, 2023). VANUPO aivan oikein nostaa ongelmiksi nuorten kohtaaman vihapuheen ja häirinnän, mutta sen tulisi myös kiinnittää huomiota nuorten kohtaamiin ennakkoluuloihin ja rasismiin, sekä toimenpiteisiin niiden torjumiseksi. On myös valitettavaa, että ohjelma ei esitä toimenpiteitä esimerkiksi romaninuorten kokeman laaja-alaisen syrjinnän kitkemiseksi, vaikka ongelma huomioidaan nimenomaan nuorten näkökulmasta esimerkiksi nykyisessä Suomen romanipoliittisessa ohjelmassa. Ihmisoikeuskeskus kiinnitti tähän myös huomiota lausunnossaan ohjelmasta (IOK/66/2022).

VANUPO nostaa tärkeäksi teemaksi myös nuorten osallisuuden toteutumisen ja mainitsee erityisesti heikoimmassa asemassa olevien osallisuuden vahvistamisen. Vammaisten henkilöiden oikeuksia lakisääteisesti seuraavana ja edistävänä viranomaisena Ihmisoikeuskeskus katsoo, että ohjelmassa olisi syytä täsmentää toimenpiteitä vammaisten nuorten, kuten myös muiden heikoimmassa asemassa olevien nuorten osallisuuden edistämiseksi. Tällä hetkellä vammaiset mainitaan ainoastaan liittyen nuorten harrastusten saavutettavuuden tietopohjan vahvistamiseen.

Sirpa Rautio
Ihmisoikeuskeskuksen johtaja

Klara Fält
Nuorempi asiantuntija

Mikko Pursimo
Nuorempi asiantuntija